35 LAT KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA

ZASADA DOBRA DZIECKA W POLITYKACH PUBLICZNYCH, MEDIACH CYFROWYCH, EDUKACJI I ZARZĄDZANIU

GRUDZIEŃ 2024

WNIOSKI

1. **Nowoczesne, szerokie ujęcie dobra i dobrostanu dziecka obejmuje jego ochronę, dobre warunki rozwoju, realizację praw oraz subiektywny dobrostan.**
2. **Jednym z kluczowych obecnie wyzwań są prawa dzieci w środowisku cyfrowym. Przestrzeń cyfrowa generuje dziś ryzyka w zakresie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i społecznego młodego pokolenia.**
3. **Postanowienia Konwencji nie są dostatecznie realizowane także w zakresie prawa dzieci do życia w czystym środowisku oraz opieki zdrowotnej.**
4. **Idea dobra dziecka wymaga wzmocnienia oraz interwencji ze strony państwa, by zapewnić realizację postanowień Konwencji w kontekście obecnych oraz przyszłych wyzwań.**

I. IDEA DOBRA DZIECKA

- Idea „dobra dziecka" ewoluowała od Deklaracji Genewskiej (1924) przez Deklarację Praw Dziecka (1959) po Konwencję ONZ, gdzie prawa dziecka są rozumiane jako narzędzie **kreowania dobrostanu dzieci.**
- Zagadnienie to jest dziś rozpatrywane w dyskursie interdyscyplinarnym, obejmującym różne obszary, z naciskiem na **potrzeby, prawa i jakość życia**. W tym ostatnim dyskursie kluczowe znaczenie ma uwzględnienie głosu dzieci i młodzieży oraz ich partycypacja w podejmowaniu decyzji ich dotyczących.
- Idea dobra dziecka powinna być traktowana jako **kategoria aksjologiczna, przenikająca polityki publiczne**. Zarazem pojęcie „dobra dziecka" cechuje **wieloznaczność i nieostrość,** „migotanie znaczeń". Występuje ono równolegle z takimi pojęciami jak ochrona dziecka, dobrostan, dobrobyt. Pojęcie to wymaga zatem lepszego „rozpoznania" i doprecyzowania w sferze publicznej i społecznej.
- Przy **ocenie dobra dziecka** konieczne jest uwzględnienie m.in. takich czynników jak: poglądy dziecka, tożsamość, zachowanie środowiska rodzinnego i utrzymywanie kontaktów, opieka, właściwa ochrona i bezpieczeństwo, trudna sytuacja dziecka, prawo do zdrowia oraz edukacji.

Materiał powstał na podstawie wystąpień i referatów podczas konferencji naukowej, która odbyła się w Sejmie RP. Autorki i autorzy wystąpień oraz zespół projektowy: Monika Rosa, Przewodnicząca Komisji ds. Dzieci i Młodzieży, Karolina Bućko – Przewodnicząca Państwowej Komisji ds. przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 (PKDP), dr Konrad Ciesiołkiewicz – członek PKDP, pełnomocnik Rektora Uczelni Korczaka, prof. Mirosław Grewiński – Rektor Uczelni Korczaka (Przewodniczący Komitetu Naukowego), prof. Ewa Jarosz – Uniwersytet Śląski, prof. Dariusz Tworzydło – Uniwersytet Warszawski, Magdalena Bigaj – Fundacja Instytutu Cyfrowego Obywatelstwa, dr Agnieszka Klimska – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Katarzyna Staciwa – niezależna ekspertka ds. przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w cyberprzestrzeni, Paweł Rabiej – koordynator badań społecznych na Uczelni Korczaka. Fot. Agata Krypczyk.

II. DOBRO DZIECKA A RYZYKA W CYFROWEJ RZECZYWISTOŚCI

- Komentarz nr 25 do KPD wskazuje na **prawa dziecka w środowisku cyfrowym.** Środowisko to tworzy dziś wiele ryzyk w zakresie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i społecznego najmłodszych.
- **W świecie online łamanie praw dziecka stało się normą** – zarówno firmy technologiczne, jak i branża reklamowa nie przestrzegają Konwencji i wprost łamią zapisane w niej prawa.
- Produkty i usługi cyfrowe **zawierają treści i mechanizmy szkodliwe dla dzieci i młodzieży**, nie zapewniając skutecznej weryfikacji wieku i aktywnie proponując małoletnim treści zagrażające życiu i zdrowiu.
- Analizy wskazują, że platformy cyfrowe m.in. **wspierają i promują patostreaming**, stosują **„algorytmy traumy"** szczególnie niebezpieczne dla osób młodych, stosują mechanizmy uzależniające od technologii, **zachęcają do zachowań ryzykownych**, w tym samobójstw. Działania te są dobrze udokumentowane.
- Dominujący przekaz obciąża za edukację cyfrową rodziców, zasadniczym problemem są jednak **nieodpowiedzialne działania platform cyfrowych**. Branże technologiczna i reklamowa nie uregulują swojej działalności same, granice samoregulacji są przez nie stale i konsekwentnie obchodzone.
- Konieczna jest interwencja państwa i **zapewnienie standardów ochrony dzieci i młodzieży w siec**i – a także edukacja osób dorosłych w zakresie **higieny cyfrowej**, jako profilaktyki zdrowotnej.

III. PRZEMOC SEKSUALNA ORAZ CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL (CSAM) W SIECI

- W sieci wzmacnia się zjawisko **zamieszczania materiałów internetowych związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci** (ang. *child sexual abuse material*, CSAM). Zjawisko to dotyczy również Polski – odnotowano wzrost takich materiałów.
- W 2023 r. odnotowano w skali globalnej **36 mln raportów dotyczących CSAM**, ok. 26% więcej w stosunku do 2021 r. Zawierały one 54,8 mln zdjęć oraz 49,5 mln wideo.
- 63 892 raportów zostało przekazanych w trybie pilnym organom ścigania, gdyż dotyczyły **dziecka znajdującego się w bezpośrednim zagrożeniu (**140% wzrost w ostatnich 3 latach, przy 20% wzroście ogólnej liczby raportów).
- Według Childlight – Global Child Safety Institute – ponad 300 mln dzieci poniżej 18 roku życia **doświadczyło wykorzystywania seksualnego w cyberprzestrzeni w ostatnich 12 miesiącach**, zaś 1/8 dzieci doznało **seksualnego nagabywania**. Według amerykańskiej agencji NCMEC (National Center for Missing & Exploited Children, pomiędzy 2021 a 2023 r. nastąpił 300% **wzrost zgłoszeń przypadków w kategorii uwodzenia dzieci online.**
- Tylko niewielka liczba dostawców usług cyfrowych podjęła działania w celu zwiększenia ochrony dzieci i młodzieży.
- Rosnące zagrożenie w tym obszarze wymaga **skoordynowanych działań instytucji państwa** oraz nacisku na platformy online, by skuteczniej walczyły z CSAM.

"Politycy i prawodawcy nie pytają dziecka o sąd i zgodę – cóż ono może mieć do powiedzenia?" Tak Janusz Korczak pisał w 1928 r. w książce „Prawo dziecka do szacunku". W świetle deklaracji końcowych dodanych przez Polskę podczas ratyfikacji Konwencji Praw Dziecka ONZ w 1991 r., należy postawić pytanie, czy rzeczywistość opisywana przez Korczaka prawie sto lat temu tak bardzo odbiega od dzisiejszej rzeczywistości dziecka w Polsce?

Karolina Bućko,
Przewodnicząca PKDP

IV. PRAWO DZIECKA DO ŻYCIA W CZYSTYM ŚRODOWISKU

- Młode pokolenie jest **szczególnie wrażliwe na kwestie kryzysu klimatycznego**, który należy również postrzegać jako kryzys praw dziecka. Zmiana klimatu została uznana przez Komitet Praw Dziecka za **jedno z największych obecnie zagrożeń dla zdrowia dzieci.**
- Komentarz Ogólny nr 26 definiuje **prawa dziecka w odniesieniu do środowiska** – powinny być one chronione, gdyż to państwa ponoszą odpowiedzialność za ochronę praw dzieci przed bezpośrednią szkodą oraz za przewidywalne naruszenia ich praw w przyszłości, w wyniku obecnych działań instytucji lub ich braku.
- Komitet postulował, aby państwa umieszczały kwestię praw dziecka do życia w czystym środowisku **w centrum swoich strategii adaptacji do zmiany klimatu i łagodzenia jego skutków.**
- Dzieci i młodzież powinny być reprezentowane w procesach decyzyjnych dotyczących polityki klimatycznej czy polityki ochrony środowiska. Należy również zwiększyć rolę edukacji klimatycznej.

V. PRAWO DO ZDROWIA I PEŁNI NORMALNEGO ŻYCIA

- Art. 23 Konwencji stanowi, że dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną **pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność i aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa**. Realizacja tego postulatu nie jest w Polsce pełna.
- Przykładem są doświadczenia rodziców dzieci z zespołem Downa. W badaniu opinii (n=507, D. Tworzydło 2024), 47% rodziców uznało jakość informacji na temat Zespołu Downa w swoim najbliższym otoczeniu za złą lub bardzo złą, wskazując na **niedostateczną liczbę rzetelnych i dostępnych informacji**. Tylko 17% oceniło ten aspekt pozytywnie.
- 54% respondentów uznało dostępność informacji na temat zespołu Downa w swoim otoczeniu za złą lub bardzo złą. Rodzice i opiekunowie wciąż **mają trudności ze znalezieniem odpowiednich źródeł wiedzy na temat zespołu Downa**.
- Zmniejsza to ich poczucie bezpieczeństwa oraz utrudnia opiekę nad dziećmi.

REKOMENDACJE

1. Konieczne jest **lepsze propagowanie w przestrzeni publicznej idei „dobra dziecka" oraz rozumienia jej składowych**, by stało się ono aksjologiczną podstawą do podejmowania decyzji dotyczących 18% obywateli kraju – dzieci i młodzieży.
2. Krajowe polityki praw dziecka powinny w szczególny sposób podejmować kwestie **bezpieczeństwa środowiska cyfrowego**. Ochrona dzieci w sieci powinna stać się elementem krajowej polityki bezpieczeństwa. Wymaga to stanowczości państwa w zakresie regulacji.
3. Polityki publiczne powinny zapewnić **stopniowe nabywanie przez dziecko kompetencji rozumienia oraz sprawczości w środowisku cyfrowym**, które zapewnią bezpieczeństwo i warunki ochrony właściwe dla każdego wieku. Edukacja w zakresie higieny cyfrowej powinna objąć również rodziców.
4. W kontekście zagrożeń klimatycznych należy także zwiększyć **rolę edukacji ekologicznej i klimatycznej**, a w kontekście prawa dzieci z niepełnosprawnościami do zdrowia – poprawić dostęp rodziców do informacji o usługach zdrowotnych.